

Zbierka súdnych rozhodnutí

ROZSUDOK SÚDNEHO DVORA (tretia komora)

z 18. júla 2013*

„Občianstvo Únie — Články 20 ZFEÚ a 21 ZFEÚ — Právo na voľný pohyb a pobyt — Pomoc na vzdelávanie poskytovaná príslušníkom členského štátu na štúdium v inom členskom štáte — Povinnosť pobytu v členskom štáte pôvodu počas aspoň troch rokov pred začatím štúdia“

V spojených veciach C-523/11 a C-585/11,

ktorých predmetom sú návrhy na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 267 ZFEÚ, podané rozhodnutiami Verwaltungsgericht Hannover (Nemecko) z 5. októbra 2011 a Verwaltungsgericht Karlsruhe (Nemecko) zo 16. novembra 2011 a doručené Súdnemu dvoru 13. októbra a 24. novembra 2011, ktoré súvisia s konaniami:

Laurence Prinz

proti

Region Hannover (C-523/11),

a

Philipp Seeberger

proti

Studentenwerk Heidelberg (C-585/11),

SÚDNY DVOR (tretia komora),

v zložení: predseda tretej komory M. Ilešič, podpredseda Súdneho dvora K. Lenaerts, vykonávajúci funkciu sudcu tretej komory, sudcovia E. Jarašiūnas, A. Ó Caoimh (spravodajca) a C. G. Fernlund,

generálna advokátka: E. Sharpston,

tajomník: A. Impellizzeri, referentka,

so zreteľom na písomnú časť konania a po pojednávaní z 29. novembra 2012,

so zreteľom na pripomienky, ktoré predložili:

— P. Seeberger, v zastúpení: M. Y. Popper, Rechtsanwalt,

— nemecká vláda, v zastúpení: T. Henze a J. Möller, splnomocnení zástupcovia,

* Jazyk konania: nemčina.

- dánska vláda, v zastúpení: V. Pasternak Jørgensen a C. Thorning, splnomocnení zástupcovia,
- grécka vláda, v zastúpení: G. Papagianni, splnomocnená zástupkyňa,
- holandská vláda, v zastúpení: B. Koopman a C. Wissels, splnomocnené zástupkyne,
- rakúska vláda, v zastúpení: C. Pesendorfer a G. Eberhard, splnomocnení zástupcovia,
- fínska vláda, v zastúpení: M. Pere a J. Leppo, splnomocnení zástupcovia,
- švédská vláda, v zastúpení: A. Falk, C. Stege a U. Persson, splnomocnené zástupkyne,
- Európska komisia, v zastúpení: S. Grünheid, D. Roussanov a V. Kreuschitz, splnomocnení zástupcovia,

po vypočutí návrhov generálnej advokátky na pojednávaní 21. februára 2013,

vyhlásil tento

Rozsudok

- 1 Návrhy na začatie prejudiciálneho konania sa týkajú výkladu článkov 20 ZFEÚ a 21 ZFEÚ.
- 2 Tieto návrhy boli podané v rámci sporov jednak medzi Laurence Prinzovou, nemeckou štátnou príslušníčkou, a Region Hannover (región Hannover, odbor poskytovania pomoci na vzdelávanie) a jednak Philippom Seebergerom, nemeckým štátnym príslušníkom, a Studentenwerk Heidelberg, Amt für Ausbildungsförderung (Školský úrad v Heidelbergu, oddelenie poskytovania pomoci na vzdelávanie, ďalej len „Studentenwerk“), ktorých predmetom je právo na pomoc na vzdelávanie pri štúdiu vo vzdelávacích zariadeniach nachádzajúcich sa na území iného členského štátu než v Spolkovej republike Nemecko.

Právny rámec

- 3 § 5 spolkového zákona o individuálnej podpore vzdelávania [Bundesgesetz über individuelle Förderung der Ausbildung (Bundesausbildungsförderungsgesetz)] v znení dvadsiateho druhého zákona z 1. januára 2008, ktorým sa mení a dopĺňa spolkový zákon o individuálnej podpore vzdelávania (BGB1. I, s. 3254, ďalej len „BAföG“), s názvom „Vzdelávanie v zahraničí“ znie:

„1. Za trvalé bydlisko sa v zmysle tohto zákona považuje miesto, kde sa nielen dočasne nachádza centrum vzťahov dotknutej osoby, bez toho, aby sa vyžadovala vôľa usadiť sa na tomto mieste trvalo; miesto, na ktorom sa osoba zdržiava iba z dôvodu vzdelávania, sa nepokladá za jej trvalé bydlisko.

2. Pomoc na vzdelávanie sa poskytne každému študentovi, ktorý má trvalé bydlisko na nemeckom území a študuje vo vzdelávacom zariadení nachádzajúcom sa v zahraničí, ak:

...

- (3) sa študent vzdeláva alebo pokračuje vo vzdelávaní vo vzdelávacom zariadení členského štátu Európskej únie alebo vo Švajčiarsku.

...“

4 § 6 BaföG s názvom „Pomoc nemeckým občanom na vzdelávanie v zahraničí“ stanovuje, že nemeckým štátnym príslušníkom, ktorí majú trvalé bydlisko v zahraničí a v tomto štáte alebo v susednom štáte, kam odtiaľ dochádzajú, navštevujú vzdelávacie zariadenie, sa môže poskytnúť pomoc na vzdelávanie, ak to odôvodňujú osobitné okolnosti daného prípadu.

5 § 16 BaföG s názvom „Dĺžka poskytovania pomoci na vzdelávanie v zahraničí“ znie:

„1. Pomoc na vzdelávanie v zahraničí sa v zmysle § 5 ods. 2 bodu 1 poskytuje maximálne na obdobie jedného roka...

...

3. V prípadoch uvedených v § 5 ods. 2 bodoch 2 a 3 sa pomoc na vzdelávanie poskytuje bez časového obmedzenia stanoveného v odsekoch 1 a 2, ale pokiaľ ide o prípady podľa § 5 ods. 2 bodu 3, pomoc na vzdelávanie sa poskytuje počas obdobia dlhšieho ako jeden rok iba vtedy, ak mal študent na začiatku pobytu v zahraničí začatého po 31. decembri 2007 najmenej tri roky trvalé bydlisko v tuzemsku.“

Okolnosti predchádzajúce sporu vo veci samej a prejudiciálne otázky

Vec C-523/11

6 Laurence Prinz, narodená v roku 1991 v Nemecku, žila so svojou rodinou 10 rokov v Tunisku, kde jej otec pracoval pre nemeckú spoločnosť. Po svojom návrate do Nemecka v januári 2007 ukončila vzdelávanie vo Frankfurte (Nemecko), kde absolvovala maturitu („Abitur“) v júni 2009. Dňa 1. septembra 2009 začala študovať na Erazmovej univerzite v Rotterdame (Holandsko).

7 V odpovedi na žiadosť o poskytnutie pomoci na vzdelávanie, ktorú podala L. Prinz na školský rok 2009/2010 18. augusta 2009, jej Region Hannover rozhodnutím z 30. apríla 2010 priznal poskytnutie pomoci na obdobie od septembra 2009 do augusta 2010.

8 Žiadosť, ktorú L. Prinz podala na školský rok 2010/2011, bola naopak zamietnutá rozhodnutím zo 4. mája 2010 z dôvodu, že dotknutá osoba nespĺňala podmienku trvalého bydliska podľa BaföG, a preto jej nemohla byť poskytnutá časovo neobmedzená pomoc na vzdelávanie a jej nárok bol v zmysle § 16 ods. 3 tohto zákona obmedzený na obdobie jedného roka.

9 L. Prinz podala proti tomuto rozhodnutiu odvolanie 1. júna 2010. Tvrdí, že uvedenú podmienku spĺňala, keďže mala v Nemecku bydlisko od septembra 1993 do apríla 1994 a od januára 2007 do augusta 2009, teda počas obdobia troch rokov a štyroch mesiacov. Tiež uvádza, že podmienka trvalého bydliska stanovená v BaföG je v rozpore s článkom 21 ZFEÚ, a poukazuje na svoj pretrvávajúci vzťah k dotknutému členskému štátu, kde sa narodila, ktorého je štátnou príslušníčkou, ktorý opustila len z dôvodu pracovného preloženia jej otca a ku ktorému si vždy udržiavala vzťah ako k štátu svojho pôvodu. Podľa L. Prinzovej jej vzťah k tomuto štátu nemohla výrazne posilniť skutočnosť, že v ňom bývala o štyri mesiace dlhšie.

10 Region Hannover uvádza, že minimálne obdobie troch rokov upravené v § 16 ods. 3 BaföG nutne zodpovedá súvislému časovému obdobiu. Tento zákon v žiadnom prípade neporušuje právo Únie v oblasti voľného pohybu a pobytu, keďže toto právo neukladá členským štátom povinnosť poskytovať pomoc vlastným štátnym príslušníkom bez obmedzenia.

11 Vnútroštátny súd sa pozastavuje nad súladom práva Únie s podmienkou pobytu, ako je tá vo veci samej. Zastáva názor, že rovnako ako podmienka uplatňovaná predtým, ako nadobudol účinnosť dvadsiaty druhý zákon, ktorým sa mení a dopĺňa spolkový zákon o individuálnej podpore vzdelávania,

t. j. požiadavka navštevovania nemeckého vzdelávacieho zariadenia počas aspoň jedného roka, môže aj podmienka vo veci samej odradiť občana Únie od začatia štúdia v inom členskom štáte, keďže po uplynutí obdobia jedného roka už nemá nárok na pomoc na vzdelávanie. Hoci podľa tejto judikatúry môže byť legitímne, aby členský štát poskytoval pomoc na vzdelávanie iba študentom, ktorí preukázali určitý stupeň integrácie do spoločnosti tohto členského štátu, kritérium neprerušenia pobytu v Nemecku počas aspoň troch rokov pred začiatkom pobytu v cudzine takúto integráciu nepreukazuje.

- 12 Za týchto podmienok Verwaltungsgericht Hannover rozhodol o prerušení konania a položil Súdnu dvoru túto prejudiciálnu otázku:

„Predstavuje skutočnosť, že nemeckej štátnej príslušníčke, ktorá má trvalé bydlisko na nemeckom území a navštevuje vzdelávacie zariadenie v členskom štáte Európskej únie, sa poskytla pomoc na vzdelávanie podľa [BAföG] z dôvodu štúdia na tomto zahraničnom vzdelávacom zariadení iba na rok, pretože na začiatku pobytu v zahraničí ešte nemala trvalé bydlisko na nemeckom území aspoň tri roky, právom Únie neodôvodnené obmedzenie práva na voľný pohyb a pobyt priznaného občanom Únie článkami 20 ZFEÚ a 21 ZFEÚ?“

Vec C-585/11

- 13 Philipp Seeberger sa narodil v roku 1983 v Nemecku, kde žil do roku 1994 s rodičmi, nemeckými štátnymi príslušníkmi. V období rokov 1989 až 1994 navštevoval základnú školu v Mníchove (Nemecko), neskôr gymnázium. Od roku 1994 do decembra 2005 žil s rodičmi na Malorke (Španielsko), kde jeho otec vykonával činnosť ako nezávislý podnikový poradca.
- 14 V januári 2006 sa rodičia P. Seebergera usadili v Kolíne (Nemecko). Hoci bol P. Seeberger zapísaný do evidencie obyvateľstva v Mníchove až 26. októbra 2009, tvrdí, že od januára 2006 mal trvalé bydlisko v Nemecku.
- 15 V septembri 2009 začal P. Seeberger na Univerzite Baleárskych ostrovov v Palma de Mallorca (Španielsko) študovať ekonómiu a podal na Studentenwerk žiadosť o poskytnutie pomoci na toto vzdelávanie.
- 16 Studentenwerk túto žiadosť zamietol z dôvodu, že dotknutá osoba nespĺňa podmienku trvalého bydliska podľa § 16 ods. 3 BAföG, čo tvorí prekážku poskytnutia tejto pomoci podľa § 5 ods. 2 prvej vety bodu 3 tohto zákona.
- 17 S odvolaním sa na svoje právo občana Únie na voľný pohyb podal P. Seeberger proti tomuto rozhodnutiu odvolanie, ktoré Studentenwerk zamietol rozhodnutím zo 14. júna 2010.
- 18 V žalobe podanej na Verwaltungsgericht Karlsruhe P. Seeberger tvrdí, že podmienka trvalého bydliska upravená v § 16 ods. 3 BAföG porušuje jeho právo na voľný pohyb, keďže ho núti, aby sa buď vzdal trvalého bydliska v inom členskom štáte, alebo aby ho včas premiestnil späť do Nemecka, keďže v opačnom prípade by riskoval, že mu nebude poskytnutá pomoc na vzdelávanie v Španielsku. V tejto súvislosti P. Seeberger zdôrazňuje, že jeho prijatie na vysokoškolské štúdium je uznávané len v Španielsku a že chce v tomto členskom štáte absolvovať celé štúdium.
- 19 Studentenwerk uvádza, že vzhľadom na to, že požiadavka bydliska stanovená v BAföG sa uplatňuje v rovnakom rozsahu na všetkých štátnych príslušníkoch, je prípustná aj voči občanom Únie z iných členských štátov, ktorí majú právo na voľný pohyb. Táto požiadavka konkretizuje iba oprávnený záujem členského štátu poskytujúceho sociálne dávky na tom, aby boli jeho peňažné dávky z verejných rozpočtov financovaných daňami obmedzené na okruh osôb, ktoré môžu preukázať aspoň minimálnu väzbu s poskytujúcim členským štátom.

- 20 Verwaltungsgericht Karlsruhe vo svojom návrhu na začatie prejudiciálneho konania konštatuje, že predmetná požiadavka bydliska vo veci samej sa neuplatňuje na poskytovanie pomoci na vzdelávanie v Nemecku. Uvádza, že takáto požiadavka bydliska môže z dôvodu osobných nevýhod, dodatočných nákladov a prípadných zdržaní, ktoré prináša, odrádzať občanov Únie od toho, aby opustili Nemecko s cieľom vzdelávať sa v inom členskom štáte. Tento vnútroštátny súd má pochybnosti, či je odôvodnená požiadavka, podľa ktorej musí mať žiadateľ o poskytnutie pomoci pobyt v Nemecku aspoň tri roky pred začatím vzdelávania, a pýta sa, či určitý stupeň integrácie do spoločnosti, ktorý môže členský štát oprávnené požadovať, nemožno vo veci samej považovať za dosiahnutý, keďže žiadateľ ako nemecký štátny príslušník vyrastal u svojich rodičov v Nemecku a absolvoval tam časť svojej školskej dochádzky až do prestupu v šiestej triede, keď sa v dvanástich rokoch so svojou rodinou presťahoval, pretože jeho otec uplatnil svoje práva podľa článkov 45 ZFEÚ a 49 ZFEÚ. Podľa vnútroštátneho súdu samotné kritérium založené len na určitom okamihu a období troch rokov pred začatím štúdia v cudzine *a priori* nepreukazuje požadovanú integráciu.
- 21 Za týchto podmienok Verwaltungsgericht Karlsruhe rozhodol o prerušení konania a položil Súdnu dvoru túto prejudiciálnu otázku:

„Bráni právo Únie vnútroštátnej právnej úprave, ktorá odmieta priznanie pomoci na vzdelávanie na štúdium v inom členskom štáte len z toho dôvodu, že študent, ktorý využil svoje právo na voľný pohyb, nemal na začiatku štúdia najmenej tri roky trvalé bydlisko v členskom štáte svojho pôvodu?“

O prejudiciálnych otázkach

- 22 Týmito otázkami, ktoré je potrebné skúmať spoločne, sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či sa majú články 20 ZFEÚ a 21 ZFEÚ vykladať v tom zmysle, že bránia právnej úprave členského štátu, ktorá podmieňuje poskytnutie pomoci na vzdelávanie z dôvodu štúdia v inom členskom štáte počas obdobia prevyšujúceho jeden rok jedinej požiadavke, akou je podmienka upravená v § 16 ods. 3 BAföG, ktorá ukladá žiadateľovi povinnosť mať stále bydlisko v zmysle tohto zákona na území štátu počas aspoň troch rokov pred začatím štúdia.
- 23 Na úvod je potrebné uviesť, že L. Prinz a P. Seeberger majú ako nemeckí štátni príslušníci v zmysle článku 20 ods. 1 ZFEÚ štatút občanov Únie, a teda sa môžu domáhať práv, ktoré patria k tomuto štatútu, a to prípadne aj vo vzťahu k členskému štátu ich pôvodu (pozri rozsudky z 26. októbra 2006, Tas-Hagen a Tas, C-192/05, Zb. s. I-10451, bod 19, ako aj z 23. októbra 2007, Morgan a Bucher, C-11/06 a C-12/06, Zb. s. I-9161, bod 22).
- 24 Súdny dvor už niekoľkokrát rozhodol, že štatút občana Únie má byť základným štatútom štátnych príslušníkov členských štátov, ktorý tým z nich, ktorí sa nachádzajú v rovnakej situácii, umožňuje, aby sa s nimi v rozsahu vecnej pôsobnosti ZFEÚ bez ohľadu na ich štátnu príslušnosť a bez toho, aby boli dotknuté výnimky výslovne stanovené v tejto súvislosti, z právneho hľadiska zaobchádzalo rovnako (rozsudky z 20. septembra 2001, Grzelczyk, C-184/99, Zb. s. I-6193, bod 31; z 11. júla 2002, D’Hoop, C-224/98, Zb. s. I-6191, bod 28, a z 21. februára 2013, N., C-46/12, bod 27).
- 25 Medzi situácie spadajúce do pôsobnosti práva Únie patria tie, ktoré sa týkajú výkonu základných slobôd zaručených Zmluvou, a to najmä situácie, ktoré vyplývajú z voľného pohybu a pobytu na území členských štátov, ako ich priznáva článok 21 ZFEÚ (rozsudky Tas-Hagen a Tas, už citovaný, bod 22; z 11. septembra 2007, Schwarz a Gootjes-Schwarz, C-76/05, Zb. s. I-6849, bod 87 a citovaná judikatúra, ako aj Morgan a Bucher, už citovaný, bod 23).

- 26 V tejto súvislosti je potrebné pripomenúť, ako uviedli nemecká vláda a Komisia, že ak majú členské štáty právomoc podľa článku 165 ods. 1 ZFEÚ, pokiaľ ide o obsah výučby a organizácie vzdelávacích systémov, musia pri výkone tejto právomoci dodržiavať právo Únie a najmä ustanovenia Zmluvy týkajúce sa voľného pohybu a pobytu na území členských štátov, ako je to zakotvené v článku 21 ods. 1 ZFEÚ (pozri rozsudok Morgan a Bucher, už citovaný, bod 24 a citovanú judikatúru).
- 27 Ďalej treba uviesť, že vnútroštátna právna úprava, ktorá niektorých štátnych príslušníkov znevýhodňuje len z dôvodu, že vykonali svoje právo na voľný pohyb a pobyt na území iného členského štátu, predstavuje obmedzenie slobôd, ktoré sa v článku 21 ods. 1 ZFEÚ priznávajú každému občanovi Únie (rozsudok z 18. júla 2006, De Cuyper, C-406/04, Zb. s. I-6947, bod 39; Tas-Hagen a Tas, už citovaný, bod 31, ako aj Morgan a Bucher, už citovaný, bod 25).
- 28 Možnosti, ktoré Zmluva otvára v oblasti voľného pohybu občanov Únie, by totiž nemohli mať plný účinok, ak by štátneho príslušníka členského štátu mohli od ich využitia odradiť prekážky pre jeho pobyt v inom členskom štáte vytvorené právnou úpravou štátu jeho pôvodu, ktorá penalizuje skutočnosť, že tieto možnosti realizoval (pozri v tomto zmysle D’Hoop, už citovaný, bod 31; z 29. apríla 2004, Pusa, C-224/02, Zb. s. I-5763, bod 19, ako aj Morgan a Bucher, už citovaný, bod 26).
- 29 Táto úvaha je zvlášť dôležitá v oblasti vzdelávania s ohľadom na ciele stanovené v článku 6 písm. e) ZFEÚ a článku 165 ods. 2 druhej zarážke ZFEÚ, teda najmä na podporu mobility študentov a učiteľov (pozri rozsudky D’Hoop, už citovaný, bod 32; zo 7. júla 2005, Komisia/Rakúsko, C-147/03, Zb. s. I-5969, bod 44, ako aj Morgan a Bucher, už citovaný, bod 27).
- 30 V dôsledku toho, ak členský štát stanovil systém pomoci na vzdelávanie, ktorý umožňuje študentom získať takúto pomoc v prípade, že študujú v inom členskom štáte, musí dohliadať na to, aby pravidlá na priznanie tejto pomoci netvorili neodôvodnené obmedzenie uvedeného práva na pohyb a pobyt na území členských štátov podľa článku 21 ZFEÚ (pozri rozsudok Morgan a Bucher, už citovaný, bod 28).
- 31 Je nutné konštatovať, že podmienka nepretržitého trojročného pobytu, tak ako ju upravuje § 16 ods. 3 BaföG, hoci sa uplatňuje rovnako na nemeckých štátnych príslušníkov aj na občanov iných štátov Únie, predstavuje obmedzenie práva na voľný pohyb a pobyt, ktoré prináleží občanom Únie podľa článku 21 ZFEÚ.
- 32 Takáto podmienka môže odradiť štátnych príslušníkov, akými sú aj žalobcovia vo veci samej, od výkonu svojho práva na voľný pohyb a pobyt v inom členskom štáte vzhľadom na vplyv, ktorý môže mať výkon tohto práva na nárok na poskytnutie pomoci na vzdelávanie.
- 33 Podľa ustálenej judikatúry právna úprava spôsobilá obmedziť základnú slobodu zaručenú Zmluvou môže byť s ohľadom na právo Únie oprávnená len vtedy, ak vychádza z objektívnych hľadísk všeobecného významu, ktoré sú nezávislé od štátnej príslušnosti dotknutých osôb a sú primerané cieľu, ktorý legitímne sleduje vnútroštátne právo (pozri už citované rozsudky De Cuyper, bod 40; Tas-Hagen a Tas, bod 33, ako aj Morgan a Bucher, bod 33). Z judikatúry Súdneho dvora tiež vyplýva, že opatrenie je primerané vtedy, ak je primerané na uskutočnenie sledovaného cieľa a zároveň nejde nad rámec toho, čo je na dosiahnutie tohto cieľa potrebné (rozsudky De Cuyper, už citovaný, bod 42; Morgan a Bucher, už citovaný, bod 33, ako aj z 13. decembra 2012, Caves Krier Frères, C-379/11, bod 48 a citovaná judikatúra).
- 34 V týchto veciach nemecká vláda tvrdí, že BaföG vychádza z objektívnych hľadísk všeobecného významu. § 16 ods. 3 tohto zákona totiž umožňuje zabezpečiť, že pomoc na vzdelávanie sa počas celej dĺžky štúdia v cudzine poskytuje jedine študentom, ktorí preukážu dostatočný stupeň integrácie do nemeckej spoločnosti. Požiadavka minimálneho stupňa integrácie tak zachováva vnútroštátny systém pomoci na vzdelávanie v cudzine, pretože chráni poskytujúci štát pred neprimeranou ekonomickou záťažou.

- 35 Podľa uvedenej vlády je teda legitímne finančne podporovať v štúdiu, ktoré sa celé uskutočňuje v zahraničí, jedine študentov, ktorí preukázali dostatočný vzťah k Nemecku, pričom túto skutočnosť študent preukáže, ak spĺňa podmienku nepretržitého pobytu počas troch rokov.
- 36 V tejto súvislosti je potrebné pripomenúť, že Súdny dvor síce uznal, že môže byť legitímne, ak členský štát, aby sa vyhol tomu, že sa poskytovanie podpory na pokrytie bežných výdavkov študentom z iných členských štátov stane neprimeranou záťažou, ktorá by mohla mať následky na celkovú úroveň podpory poskytovanej týmto štátom, takúto podporu poskytne iba študentom, ktorí preukážu istý stupeň integrácie do spoločnosti v tomto štáte, a že ak existuje riziko takejto neprimeranej záťaže, podobné úvahy sa v zásade môžu uplatniť na poskytovanie pomoci na vzdelávanie členským štátom študentom, ktorí si želajú študovať v iných členských štátoch (rozsudok Morgan a Bucher, už citovaný, body 43 a 44, ako aj citovaná judikatúra).
- 37 Podľa ustálenej judikatúry však dôkaz požadovaný členským štátom na účely preukázania existencie takéhoto reálneho vzťahu nesmie mať príliš výlučný charakter a nemôže bezdôvodne uprednostňovať prvok, ktorý nutne nedokazuje skutočný a efektívny stupeň väzby medzi žiadateľom a členským štátom, s vylúčením všetkých ostatných reprezentatívnych prvkov (pozri v tomto zmysle rozsudky D'Hoop, už citovaný, bod 39; z 21. júla 2011, Stewart, C-503/09, Zb. s. I-6497, bod 95, a zo 4. októbra 2012, Komisia/Rakúsko, C-75/11, bod 62).
- 38 Hoci existencia určitého stupňa integrácie môže byť považovaná za preukázanú konštatovaním, že študent mal počas určitého obdobia pobyt v členskom štáte, kde požiadal o poskytnutie pomoci na vzdelávanie, v prípade jedinej podmienky pobytu, akou je podmienka vo veci samej, existuje riziko, ako uviedla generálna advokátka v bode 95 návrhov, že z nároku na poskytnutie predmetnej pomoci budú vylúčení študenti, ktorí aj napriek tomu, že sa bezprostredne pred začatím štúdia v zahraničí počas troch rokov nepretržite nezdržiavali v Nemecku, majú dostatočné väzby s nemeckou spoločnosťou z dôvodu nemeckej štátnej príslušnosti. Tak to môže byť v prípade, ak má študent štátnu príslušnosť predmetného členského štátu a navštevoval v ňom školské zariadenia počas dlhšieho časového obdobia alebo z iných dôvodov, akými sú najmä jeho rodina, práca, jazykové znalosti alebo existencia sociálnych a ekonomických vzťahov. Okrem toho ostatné ustanovenia predmetnej právnej úpravy vo veci samej uznávajú, že aj kritériá odlišujúce sa od pobytu žiadateľa o pomoc môžu byť relevantné tak na preukázanie centra vzťahov dotknutej osoby, ako aj na určenie, či podmienky poskytnutia predmetnej pomoci spĺňajú štátni príslušníci, ktorých bydlisko sa nachádza v zahraničí.
- 39 Vzhľadom na vyššie uvedené prináleží vnútroštátnemu súdu vykonať nevyhnutné overenia pri posúdení, či dotknuté osoby majú dostatočnú väzbu s nemeckou spoločnosťou, ktorá by preukazovala ich integráciu do nej.
- 40 Z toho vyplýva, že jediná podmienka nepretržitého pobytu počas aspoň troch rokov ako vo veci samej má príliš všeobecný a výlučný charakter a ide nad rámec toho, čo je nevyhnutné na dosiahnutie sledovaných cieľov, a preto nemôže byť považovaná za primeranú.
- 41 Na základe vyššie uvedeného je potrebné na položené otázky odpovedať tak, že články 20 ZFEÚ a 21 ZFEÚ sa majú vykladať v tom zmysle, že bránia právnej úprave členského štátu, ktorá podmieňuje poskytovanie pomoci na vzdelávanie z dôvodu štúdia v inom členskom štáte počas obdobia prevyšujúceho jeden rok jedinej požiadavke, akou je podmienka upravená v § 16 ods. 3 BAföG, ktorá žiadateľovi ukladá povinnosť mať stále bydlisko v zmysle tohto zákona na území štátu počas obdobia aspoň troch rokov pred začatím štúdia.

O trovách

- 42 Vzhľadom na to, že konanie pred Súdny dvorom má vo vzťahu k účastníkom konania vo veci samej incidenčný charakter a bolo začaté v súvislosti s prekážkou postupu v konaní pred vnútroštátnym súdom, o trovách konania rozhodne tento vnútroštátny súd. Iné trovy konania, ktoré vznikli v súvislosti s predložením pripomienok Súdnemu dvoru a nie sú trovami uvedených účastníkov konania, nemôžu byť nahradené.

Z týchto dôvodov Súdny dvor (tretia komora) rozhodol takto:

Články 20 ZFEÚ a 21 ZFEÚ sa majú vykladať v tom zmysle, že bránia právnej úprave členského štátu, ktorá podmieňuje poskytnutie pomoci na vzdelávanie z dôvodu štúdia v inom členskom štáte počas obdobia prevyšujúceho jeden rok jedinej požiadavke, akou je podmienka upravená v § 16 ods. 3 spolkového zákona o individuálnej podpore vzdelávania [Bundesgesetz über individuelle Förderung der Ausbildung (Bundesausbildungsförderungsgesetz)] v znení dvadsiateho druhého zákona z 1. januára 2008, ktorým sa mení a dopĺňa spolkový zákon o individuálnej podpore vzdelávania, ktorá žiadateľovi ukladá povinnosť mať stále bydlisko v zmysle tohto zákona na území štátu počas obdobia aspoň troch rokov pred začatím štúdia.

Podpisy